
THE LOCAL FESTIVALS BETWEEN TRADITIONS AND THE MODERN WORLD: AN EMPIRICAL VIEW

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria,
kamelia.petkova@gmail.com

Abstract: In recent years, local holidays have become increasingly relevant in terms of the energy they carry in themselves for the preservation and development of local communities. Numerous studies are available in the specialized literature, focusing on the nature and their impact on the cultural, social and economic life of the community. For a working definition of the term "local" communities we take the definition "a form of coexistence of a group of individuals located in a network of social relations, its members perform socially significant activities within a defined, clearly defined territory." (Kelian, M.2010). The structural defining feature in relation to the local community is the common territory for its members, as it is important not so much its physical and geographical characteristics, but the nature and quality of the social relations that characterize it (Kelian, M. 2010: 42-43). Given their nature, we should emphasize one of their specifics, related to the fact that these holidays on the one hand can be considered as events related to the ancient traditions and customs of the particular community in a given locality, and on the other through them. maintain and strengthen the relations between the members of the community, making them more united and cohesive in the modern global world. According to Jean-Jacques Rousseau, local holidays have a significant impact on the local community, as they help strengthen equality and solidarity between its members (Rousseau, 2018).

Based on in-depth interviews and focus group discussions conducted within the project on "*Local Festivals: a resource for local communities to deal with crises*", funded by the Research Fund at the Ministry of Education and Science, an attempt will be made to prove and draw empirically way the importance of local holidays for the preservation of local communities. Without claiming to be exhaustive, the different points of view of representatives of local authorities, organizers of local holidays from conducted quality surveys in the municipalities of Sadovo, Berkovitsa and Bozhurishte will be presented.

Keywords: Local communities, festivals, holidays

МЕСТНИТЕ ПРАЗНИЦИ МЕЖДУ ТРАДИЦИИТЕ И СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ: ЕМПИРИЧЕН ПОГЛЕД

Камелия Петкова

Институт по философия и социология при БАН, kamelia.petkova@gmail.com

Резюме: През последните години, местните празници придобиват все по-голяма актуалност от гледна точка на енергията, която носят в себе си за съхранението на традициитеот една страна и развитието на локалните общности. В специализираната литература са налични множество изследвания, фокусирани върху същността и тяхното въздействие върху културния, социалния и икономическия живот на общността. За работна дефиниция на понятието „локални“ общности приемаме дефиницията „форма на съвместен живот на съвкупност от индивиди, намиращи се помежду си в изградена мрежа от социални отношения, като членовете ѝ извършват социално-значими дейности в рамките на определена, ясно фиксирана територия“. (Келиян, М.2010). Структуроопределящият признак по отношение на локалната общност е общата за членовете ѝ територия, като от значение са не толкова физическите и географските ѝ характеристики, а природата и качеството на социалните отношения, които я характеризират (Келиян, М. 2010: 42-43). Имайки предвид тяхната природа, следва да подчертаем една важна тяхна специфика, свързана с това, че тези празници от една страна могат да бъдат разглеждани като събития, обвързани с древните традиции и обичаи на конкретната общност в даденото населено място, а от друга чрез тях се поддържат и укрепват взаимоотношенията между членовете на общността, правейки ги по единни и задружни в съвременния глобален свят. По думите на Жан-Жак Русо, местните празници оказват съществено въздействие върху локалната общност, тъй като спомагат за укрепването на равенството и солидарността между членовете ѝ (Русо, 2018). На базата на дълбочинни интервюта и фокус групови дискусии, проведени в рамките на проект на тема: "*Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи*", финансиран от Фонд

Научни Изследвания към МОН ще бъде направен опит да се докаже и изведе по емпиричен път значението на местните празници за съхранението на локалните общности. Без претенции за изчерпателност ще бъдат представени различните гледни точки на представители на местна власт, на организатори на местни празници от проведени качествени проучвания в община Садово, Берковица и Божурище.

Ключови думи: Локални общности, фестивали, празници

През последните години, местните празници придобиват все по-голяма актуалност от гледна точка на енергията, която носят в себе си за съхранението и развитието на локалните общности. В специализираната литература са налични множество изследвания, фокусирани върху същността и тяхното въздействие върху културния, социалния и икономическия живот на общността. За работна дефиниция на понятието „локални“ общности приемаме дефиницията „форма на съвместен живот на съвкупност от индивиди, намиращи се помежду си в изградена мрежа от социални отношения, като членовете ѝ извършват социално-значими дейности в рамките на определена, ясно фиксирана територия“. (Келиян, М.2010).

Структуроопределящият признак по отношение на локалната общност е общата за членовете ѝ територия, като от значение са не толкова физическите и географските ѝ характеристики, а природата и качеството на социалните отношения, които я характеризират (Келиян, М. 2010: 42-43). **Имайки предвид природата и същността на местните празници, следва да подчертаем една важна тяхна специфика, свързана с това, че те от една страна могат да бъдат разглеждани като събития, обвързани с древните традиции и обичаи на конкретната общност в даденото населено място, а от друга чрез тях се поддържат и укрепват взаимоотношенията между членовете на общността, правейки ги по единни и задружни в съвременния глобален свят.** По думите на Жан-Жак Русо, местните празници оказват съществено въздействие върху локалната общност, тъй като спомагат за укрепването на равенството и солидарността между членовете ѝ (Русо, 2018).

В най-общ план, местните празници могат да изпълняват три основни роли: културна, икономическа и социална (Kuutma, 1998). Културните роли, намират израз под формата на „художествени тържества и места за срещи на културния и социален елит“ (Kuutma, 1998), но с нарастваща привлекателност за локалните общности. Резултатите от проведените дълбочинни интервюта и фокус групови дискусии в рамките на проект на тема: “Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи”, финансиран от Фонд Научни Изследвания към МОН позволяват по емпиричен път да изведем тези три основни роли на празниците, които бяха посочени по-горе. .

Местните празници са места за колективен опит (Williams, 2013). Икономическата роля на тези общностни събития се отнася до потреблението, стимулирано от събитието (Hertego, 2012). Тези празници имат икономически успех, тъй като правят възможно продажбата на културни стоки и услуги, но също така и размяната на други видове стоки и услуги, изисквани от тълпата от потребители, привлечени от събитието (Adema, 2016). От друга страна, като друг измерител на тяхната икономическа роля е и това, че тези събития оказват редица икономически въздействия върху приемащата общност като: увеличени разходи, създаване на нови работни места, увеличаване на предлагането на работна ръка, повишаване на жизнения стандарт, респективно намаляване на бедността и изостаналостта, повишаване на осведомеността за района:

- „Берковица е около 10 хиляди души, има 700 легла база. Няма нито едно свободно място за спане от месец“.

Местните празници произтичат от необходимостта или желанието да се отпразнува уникалната идентичност или талант на обществото (Scholt. V& Maputsoe, 2018). Тяхната уникална привлекателност се дължи на факта, че те не са включени в общия обикновен живот, а са част от някои негови специални периоди. Атмосферата, която се създава по време на тяхното протичане, зоните за празнуване, както и особеностите на забавленията се третираат като необичайни събития, различни от ежедневиия живот (Saatci. G. Ç. Onsekiz, 2020):

- „Впечатлява ме този местен празник с неговата уникалност, с музиката си, с красотата на своята музика, може би с това“.

Редица изследователи дефинират местните празници като „празненства на феста за обществеността“ и ги разглеждат като „порецка от представления или дейности, които се организират периодично или еднократно, имат ясно определена тема и специфично значение за изкуството, културата, науката, икономическа дейност, продукт, период, който е посочен с определена програма, където са упоменати и броят на участниците и други параметри на празника“ (Getz, 2007).

Местните празници могат да се разглеждат и като важни елементи в областта на икономиката и туризма и като фактор за изграждането на регионални стратегии за развитие (Wood, 2006). Според Getz (2007) основна роля на фестивалите в туризма, е че привличат туристите и допринасят за развитие на регионалния

маркетинг като съживяват центровете за туристическа атракция (Икономически ефекти от културните фестивали, 2015). От друга страна туристите, свързвайки местния празник с името на региона, рекламират марката на туристическите дестинации. По своята същност местният туризъм, може да бъде разглеждан като вид туризъм, който допринася за туристическото развитие на града чрез развитието и използването на уникални местни културни ценности за региона от различни аспекти извън икономическите измерения:

- *„Хотелите в града са пълни. Хората независимо от кризата , от пандемията имат нужда от такива празници. Имат нужда да се върнат към нормалността на живота. Защото в българина това си е заложено- да се весели, да се върне буквално към живота. За миг забравя ежедневието“.*

Социалната роля на местните празници намира израз посредством ефектите, които тези празници оказват върху местното население, ефекти като местна гордост и привързаност към общността. Освен това, от социална гледна точка, тези събития предлагат възможности за развитие чрез доброволчество и дават шансове на местни и самодейни артисти да се популяризират и да се забележат. Резултатите от проведените дълбочини интервюта и фокус групови дискусии дават възможност да идентифицират някои значими за общността социални роли на местните празници, а именно:

- *„Този празник мога да го оприлича като нехарактерно събитие. Ние нямаме друг карнавал, който да е толкова голям, значим и съсредоточен върху политическата сатира. Просто няма друг“.*
- *“За мен правенето на лютеница е уникално социално събитие, което позволява на хората да общуват, да се освободят от проблемите си, да се посмеят, да обменят мисли, дори да разрешат техни лични проблеми. Това е уникалното, докато работиш и се забавляваш”.*
- *„Този празник ме впечатлява със своята автентичност, с богатството, което показва на шопския фолклор. С богатата програма, защото просто едно е наслада на зрителя, едно е удоволствие на участника, младите хора се докосват до живината на нашите дълбоки традиции. Празник , който всеки за себе си може да намери нещо в рамките на тази седмица“.*
- *„Първо заради богатата програма, второ заради организацията, заради цялото настроение, емоция, атмосфера, особено в трудни моменти на изолация. Хората имат нужда от този празник. Вчера имах доста запитва ния във фейсбук страницата, от хора, които не са от Берковица и питат дали ще отменим и тази година празника, защото ние искаме да дойдем. Така пишат“.*
- *„Празника създава повече възможности за общуване между хората от селото, възможности да се веселят и да бъдат всички заедно. За социални контакти помага със сигурност. Помага на селото до там, ако някой чужд гост попадне тук и виждайки как хората в това населено място празнуват, виждайки обстановката го провокират да си купи къща тук и да стане един от нас.*
- *„Да, помага за сближаване, за комуникация между хора, които не са се виждали от много време. Дава възможност да се съберат на едно място близки и приятели, който може да не са се виждали от дълго време. Това е за мен.*

На въпроса: Според Вас, кой има най-голяма полза от провеждането на местния празник: жителите на вашето селище, местните бизнесмени, местната власт в лицето на община, местни НПО, или някой друг, преобладаваща част от интервюираните, независимо от различния си професионален статус се обединиха около мнението, че местното население печели в най-голяма степен от провеждането на тези събития:

- *„Хората определено. Голямата полза е , че хората усещат, че са българи, че могат да харесват нещо истинско, и че могат да се съберат заедно. Всички имат полза-бизнеса, общината, града, читалището, но най-вече хората, това, че могат да бъдат заедно. За мен те го търсят този фестивал, имат нужда от него. Той е истински. На общината също и се вдига рейтинга“.*
- *„Печелят най-много със сигурност от туристическия бизнес. Ние като музей не мога да се оплача, ние печелим добре, имаме добра посещаемост и сериозни приходи от билети, както и от покупки от сувенирния магазин. Така, че сме много доволни. Особено тази година го усетихме наистина много солидно. Но цялата общност печели, защото социалната функция на карнавала е такава - сплотяваща, пречистваща, преживяване заедно. В този смисъл печелят всички. Това е... Ако попитате в Габрово „Кой е най-големият празник на града“, „Кое е най-голямото събитие“, всички ще Ви кажат, че това е карнавала“.*
- *„За мен най-голяма полза има местното население, и то ползата не е икономическа, а социална. Ние, като Читалище също имаме полза, защото ставаме известни, нашата лютеница има много почитатели. Така и селото става популярно, не само в рамките на нашата община, но и в цялата страна“.*

- „Всички печелят, само не и общината. Защото даже и в тази КОВИД криза всички хотели са пълни, оттам ресторантите са пълни, за НПО-тата, зависи от дейността им, но печелят и те от празника“.

Базирайки се на основните същностни характеристики на местните празници, може да се каже, че енергията, която акумулират у локалните общности по време на организацията и провеждането им често пъти помага на общността да преодолява редица негативни последици, от кризи с различен характер. На въпроса: *Може ли да се твърди, че местните празници спомагат за преодоляване на последиците от Ковид кризата*, интервюираните категорично изразяват позиция, че тези събития имат своя принос в борбата с тази пандемия:

- „Хората със сигурност през последните две години се отчуждиха и изолираха. Те спряха да общуват с хора и виждам, че по тези празници те са изключително усмихнати и дружелюбни. Те си говорят и имат жажда да се срещнат един с друг, да обменят мисли, което е позитивно. Хората са жадни за тази емоция“.
- „И аз мисля, че тези празници помагат със своята сила да преодолеят негативните последици от Ковид кризата. Те искат да бъдат заедно, да пеят и танцуват. Миналата година, тъй като нямаше такъв празник, всички хора проявиха разбиране“.
- „Тази година настроенията бяха доста по-обострени и като чели нямаха търпение новоханчани да се проведе този празник. Сигурен съм, че ако тази година го бяхме пропуснали да го проведем, щеше да има сериозно недоволство“.
- „Виждаме, че хората са зажадняли след една година пропускане на празник, вземайки предвид едновековната история на празника на розата, 118 години. Миналата година ние за първи път (не празнувахме по стария начин.). Историята не помни нищо такова да е пропускан фестивал на розата. Тази година забелязваме, че вътрешният туризъм.. хората са зажадняли и те предпочитат да дойдат тук“.

Налични изследвания по темата дават основание да се твърди, че местните празници могат да бъдат разглеждани и като ресурс за преодоляване на бедността, изостаналостта, неравенствата и социална изолация. Данните от проведените фокус групови дискусии в гр. Садово и проведените дълбочинни интервюта в гр. Габрово потвърждават казаното по-горе:

- „Определено местния празник създава възможност на местните бизнесмени да припечелят малко повече. В Садово празника се провежда в продължение на два дни, през които в града има много посетители, които харчат пари за развлечения, за храна, за закупуване на различни продукти, произведени от фъстък. Всичко това носи доходи и популяризират местното производство. Това от своя страна способства все повече местни жители, вкл. и роми да проявяват желание да се занимават с производство на фъстъци. Все повече роми наемат земи и произвеждат фъстък, което е много важно от гледна точка на тяхното препитание“.
- „Печели целия град, откъдето и да го погледнете. И като популярност, и като нещо, което се случва само в Габрово, което е запазена марка за града, вече тези неща, за които говорим, за хотели, за ресторанти, в сферата на услугите, но те не са чак толкова важни, колкото това, че човек получава друг тип удовлетвореност, идвайки тук в този ден“.

Според доклад на Световна банка, озаглавен „Бедността и публичните тържества в селските райони на Индия“, публично наблюдаваните тържества са значими, тъй като осигуряват пространство за поддържане на социална репутация и могат да служат като арени за състезания за повишаване на статуса. Първата роля е от съществено значение за социалните взаимоотношения и справянето с бедността, докато втората е корелат на мобилността, който може да стане по-разпространена с нарастването на доходите. Политиките за развитие, които дават привилегия на индивида пред колективните действия, намаляват стимулите за първите, като същевременно ги увеличават за вторите, като по този начин намаляват социалното сближаване, увеличавайки видимото потребление. Следователно празненствата могат да се разглеждат като механизми, при които ритуалният, социалният и икономическият статус се демонстрират, преименуват и често се подобряват (Рао, 2016).

Голяма част от изграждането на взаимоотношения се случват във фазата на планиране на местния празник. Тук се „изковават“ връзките между публичните и частните организации, местните жители и всички заинтересовани страни. Връзките са „лепилото“, което държи общностите заедно, без тях общността застоява и качеството на живот намалява. Редица изследователи наричат това лепило социален капитал, така че погледнато през този обектив - спонсорството на местния празник увеличава социалния капитал. Предвид това, че по време на провеждането им се предлагат различни форми на общуване между членовете на

общността това може да способства от своя страна и за разчупване на отчуждението и да се провокира чувство за близост между непознати, в хода на самия празник. Сходно твърдение е изказано в проведената фокус-групова дискусия с местна власт в община Садово:

- „По време на празника на община Садово, няма разделение между роми и българи. Всички заедно празнуват, пият бира, играят на хорото. Празникът сплотява местните хора и ги кара да забравят, че имат различен цвят на кожата“.

Енергията, която акумулират местните празници върху локалните общности са емпирично верифицирани в проведеното през 2017 г. емпирично социологическо изследване, чиито данни са публикувани в доклад на тема: „Иновативните фестивали- за хората, икономиката и умните градове“. Според получените данни, на въпроса „Какво влияние оказва Вашият фестивал върху общността?“ преобладават позитивните ефекти. Като такива в полза на обществото са изброени:

- представянето и достъпът (в някои случаи- безплатен!) до многообразие на форми на изкуството;
- развитие на културния вкус на общността;
- създаване на нови общности;
- образователен ефект;
- насърчаване на местното производство и стимулиране на местния бизнес;
- откриване на нови таланти и даване на възможност за изява;
- изграждане на доверие между представители на различни етнически общности;
- межкултурен обмен.

В Таблица 1 са систематизирани някои отговори, получени по време на проведеното проучване на въпроса „Какво влияние оказва Вашият фестивал върху общността?“

Таблица 1. Влияние на местния фестивал/празник върху общността

<i>Представяне на селектирана продукция от най-новите продукции на съвременната изпълнителска сцена – развитие на интереса към съвременното изкуство, предоставяне на възможност за посещение на чуждестранни продукции, които никога не са представяни в страната. Развитие на образователна дейност в сферата на изпълнителските изкуства и културния мениджмънт с участието на чуждестранни експерти – възможности за пряко участие в международни процеси и повишаване на личностни качества и компетенции.</i>
<i>Провокира нови изразни форми и възпитава вкус към изкуството.</i>
<i>Дава достъп до много съдържание безплатно и свободно, а институционалните театри намаляват цената на билета.</i>
<i>Сплотява членовете на общността</i>
<i>Създава нови общности. Образова публики в новите форми на изпълнителските изкуства. Повишава компетентостите на артисти и теоретици. Мултикултурен обмен на идеи и личности</i>

Източник: Иновативните фестивали- за хората, икономиката и умните градове, 2017: 5

Данните от проведеното проучване посочват, че според по-голяма част от участниците в анкетата организатори на фестивали/местни празници, наличието на безплатни събития в програмите се определя като възможност за осигуряване на равен достъп на социално слаби. Независимо от това, обаче, в хода на проучването бе идентифицирано, че все още липсват развити стратегии за включване на маргинализирани, социално слаби и хора с увреждания в тези събития. Отговорите в анкетата демонстрират желанието на организаторите да имат положително въздействие върху някои от тези социални групи, но в по-голямата си част предложените отговори не съдържат задълбочен анализ на пречките и възможностите за включване на представители на посочените по-горе групи в местния празник. Наличието на безплатен вход към определени събития не може да се възприема като адекватна стъпка към интегрирането на маргинализираните групи към културния живот. Включването на маргинализирани участници в културните фестивали/празници изисква планиране на всяко ниво от организацията на фестивала – както по време на

неговото провеждане, така и преди това в процеса на промотиране на събитието и изграждането на неговия имидж като пространство, което приветства и е достъпно за всички.

Базирайки се на представените теоретични постановки, както и на основата на събраните до момента емпирични резултати от различни по своя характер емпирични изследвания, може да се обобщи, че местните празници в България, особено в съвременния глобален свят, за да бъдат популярни и да привличат все повече публика следва да съвместяват едновременно два основни компонента: традиции и иновации. Местните празници в български контекст, независимо от тяхната тематична насоченост, в повечето случаи съчетават празничността на традиционното общество, комбинирана с различни форми на национални чествания, наследени от социализма, но и нови форми на колективни събирания. Подобен тип публични празнувания се обвързват с вече съществуващ предишен колективен празник – селски събор, карнавал, панаир, и т.н. В преобладаваща част от случаите, празниците изрично заявяват връзката с локалните традиции и тяхното възплътяване в новата форма на празнуване. В повечето случаи тези съвременни тематични празници могат да бъдат разглеждани като своеобразно продължение на вече съществуващи по-стари колективни традиции, в съчетание с иновативни за общностното празнуване елементи. В този контекст, тези събития могат да бъдат разглеждани и като част от процесите на изграждане на локални идентичности, които черпят ресурсите си от това, което се създава, реконструира и аргументира като локално наследство.

ЛИТЕРАТУРА

- Икономически ефекти от културните фестивали. Пилотно изследване и резултати Нощ/Пловдив/2015.* (2015), Достъпен на: http://bauersax.org/wp-content/uploads/2017/08/book_econ_study_BW.pdf
- Иновативните фестивали- за хората, икономиката и умните градове. (2017), Достъпен на: <https://move.bg/wp/wp-content/uploads/Projekt-inovativnite-festivali.pdf>
- Келиян, М. (2010). *Стил на живот на локалната общност: съвременна Япония*
- Кутин, Л. (2014) *Българските фестивали: категории и системи за оценка*, Авангард Прима, София
- Подкрепа за фестивалите в България (2015)*, Достъпен на : <http://www.bfa.bg/?p=771>
- Русо, Ж. (2018). *За обществения договор*, Лист, София, 2018
- Стоилова, Е. (2020). *Кулинарните фестивали: фестивализация, неолокализъм и гастролокализъм*
<https://seminar-bg.eu/spisanie-seminar-bg/broy19/item/585-kulinarnite-festivali.html>
- Adema, P. (2016). *Festive Foodscapes: Iconizing Food and the Shaping of Identity and Place*. Dissertation. The University of Texas at Austin (последно посетен на 20.08.2021г.).
- Bennett, A., Taylor, J., & Woodward, I. (eds). (2014). *The Festivalization of Culture*. Surrey: Ashgate Publishing limited (последно посетен на 20.08.2020 г.).
- Falassi, A. (1987). *Festival: Definition and morphology*. In A. Falassi (ed.), *Time out of time*. Albuquerque, nm: University of new mexico Press.
- Getz, D. (2007). *Event studies: Theory, research and policy for planned events*. Oxford: Butterworth-heinemann.
- Herrero, L. C. (2016). *Evaluating intangible cultural heritage: The case of cultural festivals*, María José del Barrio a,1, María Devesa b,2, City, Culture and Society 3, p.204.
- Kuutma, K. (1998). *Festival as communicative performance and celebration of ethnicity*. *Folklore*, 7, 76–86.
- Williams, N.L.(2016). *International festivals as experience production systems*, Nicole Ferdinand, *Tourism Management* 34, p. 202-210.